زانکۆی خێڤده/سوێد

Riot

ئاشوبەنانەوەی گەنجانی شاری یۆتۆبۆری ڕێکەوتی 2006-9-9

دەقی وێژەیی و ڕاڤەی کۆمەڵناسی
2006-10-12 سوێد

نووسەر ئاسۆ بیارەیی/ساڵی سێیەم/ کۆلێژی دەروونناسی کۆمەلایەتی

تاقی کەرەوە و سەرپەرشتیکار: د. ئیڤۆن سوبیس/زانکۆی خێڤده / سوێد
مافی بڵاوکردنەوەی پارێزراوە

دەستپێک و ئەبستراک

ئاشوبەنانەوە Riot ئەوە دەگەێنێت کە کۆمەڵێک خەڵک یەکدەگرن بۆ تێکدانی باری ئارامی لە ڕێگەی بەکارهێنانی توندو تیژی بۆ ئاستەنگ دروستکردن لە بڕیارێک یان هەنگاوە چارەیەکی نوێ، کە لەگەڵ خواستی ئەو کۆمەڵە خەڵکەدا یەک ناگرێتەوە(Nationalencylopedin, 2006). نەبوونی دەسەڵات، هەستکردن بە گۆشەگیری و جوداسازی نەژادی و بڕێکی دی لە کێشە چارەنەکراوەکان سەرچاوەی ئاشوبەنانەوەن کە دەبێت بەشیوەیەک لە شێوەکان دەرببڕێت.

www.dengekan.com
8/15/2007

مەبەست و ئامانج

مەبەستی ئەم(ئێسێ) و ڕاڤەیە ئەوەیە کە ڕۆناکیێک بخاتە سەر دیارەدەی ئاشوبە نانەوە لە دیمانەی کۆمەڵناسیەوە و ڕاڤەی ئەو ئاشوبە و هەرایەی گەڕەکی ئا نگەرێد لە شاری یۆتۆبۆری، لە سوێد بکرێت کە ڕێکەوتی 9 سێپتەمبەری 2006 ڕوی دا، کە ئەو گەڕەکە یەکێکە لەو شوێنانەی کە دانیشتوانەکانی لە پەنابەر پێک دێن. بۆ ئەوەی مەبەستی(دیاردەی ئاشوبەنانەوە **riot**) زیاتر ڕون بێتەوە، پشتم بە کۆمەڵێک سەرچاوەی زانستی بەستوە. لەوانە دیمانەیPierre Bourdieus جیاوازگەری و جیاکردنەوەی کۆمەڵایەتی و هەروەها ڕوانگەی بزوتنەوەی کۆمەڵایەتی Giddensم بەکارهێناوە. ئامانج ئەوەیە بزانرێت بۆ چی ئەو ئاشوب و هەرا، تەنها لە گەڕەکی پەنابەرەکان ڕوی دا و گەڕەکەکانی تری شاری یۆتۆبۆری نەگرتەوە.

قوڵبوونەوە

بە پێی پۆلیسی شاری یۆتۆبۆری ، ڕێکەوتی9 سێپتەمبەری 2006 کاتژمێری 23.30 بەشێکی بەرینی گەڕەکی ئانگەرێد، کە گەڕەکێکی پەنابەر نشینە، دووچاری گەورەترین ئاشوب و هەرا دەبێتەوە بەبێ هۆکارێکی دیار و بۆ ماوەی سێ کاتژمێر کارەبا دەکوژێتەوە. ئەو شەمەنەفەرەی کە ئەو گەڕەکە بە سەنتەری شار دەبەستێتەوە، دوا دەکەوێت و دەبێتە هۆی توڕەیی سەرنشینەکانی کە زۆربەیان پەنابەرن و ئەو کەسانەی کە لە ئێسگەکاند چاوەڕێی ئەو شەمەنەفەرە دەبن . ئەو توڕە بوونە، خیرا گەڕەکە پەنابەر نشینەکانی تر دەگرێتەوە، لەوانە یەلبۆ و دەبێتە هەرا و ئاشوبێکی گەورە. نزیکەی سەد گەنج دەست دەکەن بەشکاندن و تێکدانی ئەو شتانەی کە دەکەونە بەر دەستیان. ئەو ڕوداوە لەلایەن پۆلیسی شاری یۆتۆبۆریەوە بە ئاشوب دێتە ناسین.Polismyndigheten i Västra Götaland, 2006)

فۆرمالیزەکردن و پرسیار

ئایا سەرچاوەی ئەوە چیە کە دەبێتە هۆی توڕەیی مرۆڤێک و هەرچی بکەوێتە ژێر دەستی دەیشکێنێت و تێکی دەدات؟ سەرچاوەکانی ئاشوبەنانەوە کامانەن بە تایبەتی لەو شوێنانەی کە پەنابەری زۆری تیایە؟ بۆچی توند و تیژی بەخێرایی بڵاو دەبێتەوە؟ بۆ ئەوەی تێگەیشتنێکی قوڵم هەبێت لە بارەی ئاشوبەنانەوەکەی ئانەگەرێد لە شاری یۆتۆبۆری ساڵی 2006، گەشێکم لە کۆمەڵێک ئاشوبەی کۆن کردووە و وەکو نموونە بەکارم بردوون، لەوانە:

1- زۆر لەو گەنجانەی کە تێکەڵ بە ئاشوبەنانەوە بوون ، هێزی پۆلیس تاوانباردەکەن لە چۆنیەتی بەرەنگاربوونەوەی خۆپیشاندەران و بەکارهێنانەی توندو تیژی کە بووەتە هۆی دروست بوونی ئاشوبەنانەوە. (Aravena, 2006) Jorge Aliaga جۆرج لەلایەن پۆلیسەوە دەگیرێت بەبێ ئەوەی ئاگای لە هیچ کێشە و ڕوداوێک بێت و بەبێ ئەوەی ناوبراو توند و تیژی لە کاتی خۆپیشاندانداا بەکارهێنابێت. بەپێی جۆرج، پۆلیس کەسێکی هەڵەی گرت.

2- لەو ساڵانەی دواییدا زۆربەی ئەو پرۆتێست و ناڕەزاییانەی کە لەڕێگەی خۆپیشاندانەوە ڕویان دا، بوونە سەرچاوەی ئاشوب و بەکارهێنانی توند و تیژی لە لایەن خەڵکانی هەڵچووەوە. بەتایبەتی 2005 6/11 Seine- Saint-Denis i Paris ئەو ئاشوبە گەورەیەی فەرەنسا لە ڕێکەوتی 6-11- 2005 لە ڕۆخەکانی

شاری پاریس. به سەدەها ئۆتۆمبێل هاتنە سووتاندن و سەدەها دوکان و مەگازین تێکدران. توند و تیژی هەفتەیەکی خایاند و هەندێ لە ئاشوبکەرەکان لە لایەن پۆلیسەوە گیران. بەپێ پۆلیسی ئەو شارە، سەرچاوەی ئاشوبەکە لەوە سەری هەڵدا کە دانیشتووی ئەو گەڕەکانە خۆیان بە پەراویز دەزانی و دژی ئەو بڕیار ڕیفۆرمانەبوون کە میری دەیویست بیکات بۆ گۆڕینی مافی کارکردن بۆ گەنجان.

میتود و شێواز Method

ئاشوبەکەی ئانگەرێد لە ژێر ڕوناکی تیۆری و دیدگەکاندا

بۆ ئەوەی بۆچونێکی قوڵی کۆمەڵناسیانە بخرێتە بەردەم و تێگەیشتنێکی تەواو هەبێت لە سەر ئەو ئاشوبەی ئانەگەرێد/یۆتۆبۆری کە گەنجان کردیان، بیردۆزی Pierre Bourdieus Symboliskt kapital(سەرمایەیی هێما)م بەکارهێناوە و لە گەڵ دیدگەی بزاڤە کۆمەڵایەتیەکانی Giddens تێهەڵکێشم کردووە. هەروەها کۆمەڵێک سەرچاوەی زانستیم بەکارهێناوە کە ئەم ڕاڤەیە دەوڵەمەند و بە پیت بکات. ئەم ڕاڤەیە 60 کاتژمێری بردووە .

ڕێگوزەری شێواز Procedur

1-سەرمایەی هێمایی Symboliskt kapital

سەرمایەی هێماییPierre Bourdieus لەسەر بناغەی ئەوە بەندە کە گروپێک لە نێو کۆمەڵگەدا دەسەڵاتی هەیە بەسەر گروپێکی تردا لە ڕێگەی بەکارهێنانی سەرمایەی هێماییەوە. ئەو سەرمایە هێماییە بریتیە بۆ نموونە: مۆسیقا، هونەر، شانۆ و پیشەکان. بە بۆچونی ئەو دەسەڵات بە سەر ئەو جۆرە سەرمایەیە گرێدراوە بە پێشینەی خێزان و بنەماڵەوە. .(Bourdieu (2003, 406-407. خاوەنداریەتی یا نە بوونی ئەو جۆرە دەسەڵاتە دەبێتە هۆی جیاوازی نێوان گروپەکانی کۆمەڵگە، یەکێکیان دەبێتە سەردەست و ئەوی تریان بندەست. ئەو گروپەی کە دەسەڵاتدارە هەوڵ دەدات گروپە بندەستەکە ناچاربکات و مەرجەکانی خۆی بەسەردا بسەپێنێت. لێرەدا سەرچاوەی کێشەکان دەتەقنەوە و نا یەکسانێک دروست دەبێت، واتە جیاوازی چینایەتی و لەیەک نەچوون لە بوارەکانی جۆری ئاستی ژیان و دەسەلاتدا.

ئەگەر ئاشوبەکەی ئانگەرێد کە 9 september 2006 ڕویدا، لە تێڕوانین و دیدگەی Pierre Bourdieus بۆی بڕوانرێت، هەمان هۆکار و فاکتەری جیاوازی ئاستی ژیان دەبێتە سەرچاوەی ئەوە ئاشوبە کە Pierre Bourdieus لە سەرمایەی هێماییدا باسی دەکات. لەوانە چینی بە دەسەلات و بێ دەسەلات. گەنجانی ئانگەرێد کە لە گەڕەکێکی پەنابەرنیشین و پەراوێزدا دەژین، خۆیان بە بێبەر لە مافی خاوەنداریەتی مۆسیقا، شانۆ و کاردا بەرامبەر بەو گەنجە سوێدیانە دەبیننەوە، کە خیزانەکانیان دەسەلاتدارن لە کۆمەڵگەی سوێدیدا. ئەو پەراوێزیەی گەنجانی پەنابەر لە ڕۆخی شاری یۆتۆبۆری/سوێد، هەستی پێ دەکەن، دەبێتە سەرچآوەی دڵەرواکێ ، شڵەژانی دەرونی و ئاستەنگی فیزیکی تۆڕەیی، کە ژیانی ڕۆژانەیان تاڵ دەکات و وەکو بۆمبێکی چێنراوی لێ دێت، کە بە ئاسانی بەشێوەیەی ئاشوبە و توندو تیژی دەتەقێتەوە، هەرەوەکو ئاشوبەکەی شاری پاریس لە 6-11-2006.

2- بە پێی دیدگەی بزاڤە کۆمەڵایەتیەکانی Giddens (لا 375-378، 2003)، کاتێک خەڵک هەست دەکات کە دەسەڵاتی نیە بەسەر ژیانی ڕۆژانەیدا و چارەنووس و دوارۆژی خۆی بە دەست خۆی نیە، هەست بە نامۆیی و بێ

بڕوایی دەکات. ئەو پێی وایە کاتێک ئەو هێزە سیاسیە ناتوانێت کێشەکانی کۆمەڵگە چارەسەربکات، خەڵک ناڕازی دەبێت و بزوتنەوەی خۆی پێک دەهێنێت، بۆ نموونە لە دایک بوونی بزوتنەوەی فەمێنیستەکان و بزافی پارێزگاری ژینگە لە نێوان ساڵانی 1960- دا1970. بە هەموو ووزەیەکەوە ئەو جۆرە بزافانە کاریگەری خۆیان دەبینن. بزوتنەوەی هەمەجۆر دروست دەبێت بۆ ئەوەی پرۆسەکانی کۆمەڵگەی بەرەوپێش بەرێت. پەراوێزبوون بە هۆی بێ کاریەوە، سەرنەکەوتنی دەسەلات لە پۆلیتکای گونجاندنی پەنابەران لە کۆمەڵگەدا لە گەڵ دیدگەی Giddens یەک دەگرنەوە، کە کۆمەڵانی خەڵک بە هۆی ئەو فاکتەرانە، ناڕازی دەبن و خۆیان بە بێ دەسەڵات دەزانن، بۆیە پەنا دەبەنە بەر خۆ ئۆرگانیزەکردن بۆ بەدیهێنانی داخوازیەکانیان وەکو هاووڵاتی.

لێرەدا نابێت ڕۆلێ میری وەکو دەسەلاتدارێک لە یاد بکرێت کە ئەرکی مافی یەکسانی هاووڵاتیانی لە ئۆباڵدایە. هەروەها جیهانگیری و پێشکەوتنی تەکنەلۆژیای زانیاری(ئیتێ) کە کاریگەری ڕاستەوخۆی لە سەر هوشیاری مرۆڤ هەیە. بۆ زانینی مافەکانی خۆی و مرۆڤ دەتوانێت خێرا هەڵوێست وەرگرێت کاتێک گۆڕانکارێک بێتە ئاراوە کە پێوەندی بە ژیانیەوە هەبێت. بەپێی گیدنس Giddens ئەو پشکەوتنە، زنجیرەی بەستنەوەی مرۆڤەکانی پێکەوە گرێداوە و دەتوانن بە شێوەیەکی فراوان هاوکاری یەکدی بکەن و دەنگیان یەک بخەن لە سەر ئاستی جیهان (Giddens 2003, s. 375-378). بۆ گەڕەکێکی وەکو ئانگەرێدش لە شاری یۆتۆبۆری/ سوێد، ئاسان بوو کە هاوهەڵوێستی لەلایەن پەنابەری شوێنەکانی تر بۆ خۆیان ڕابکێشن وئاشوبەکە گەورەبێتەوە.

گفتوگۆ

سەرنەکەوتنی پۆلەتیکیای ئاویتەبوونی حکومەتی سوید لەو گەڕەکانەی کە پەناهەندەیان تیایە و کێشەی دی ڕۆژانە، دوورنیە سەرچاوەیەکی لە باربن بۆ گۆڕینی ئەو پرۆتستۆیە بۆ کاری توند و تیژی و گەرای ئاشوبە نانەوە، بۆ نموونە: هەندێ ئاوایی بچوک ناڕەزایی خۆیان بەرامبەر بە دروستکردنی شەقامێک یان هێڵێکی خێرا کە ژینگەکەیان تێک دەدات دەبێتە توند و تیژی(Ahrne, Roman & franzèn 2003, s. 273) .
هەروەها هەستکردنی بەراوێزی و گوشەگیربوون لای هەندێ گروپ دەبێتە هۆکاری یەکگرتنەوەیان بۆ ئەنجام دانی کارێکی هاوبەش و نانەوەی ئاشوبێک و بەکارهێنانی توند و تیژی بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانیان Johansson) 1999, s .301). ڕوداوی ئانگەرێد لە یۆتۆبۆری/ سوێد لە گەل ئەم بۆچونەدا یەک دەگرێتەوە، چونکە زۆربەی ئەو گەنج و پەنابەرانەی کە لەو گەڕەکانەدا دەژین، گۆشەگیر و هەستی نامۆیی بەسەریاندا زاڵە و یەک ئامانج کۆیان دەکاتەوە، ئەویش تەقینەوەی تۆڕەیی و نانەوەی ئاشوب بۆ ڕزگاربوون لەو دۆخە ناهەموارەی تیایدا دەژین.

ئەنجامگیری

کۆی ئەم ئەنجامگیریە کۆمەڵنسیانە لەم ڕاڤەیەدا ئەوەیە کە ئاشوبەکەی ئانگەرێد، جۆرێکە لە شێوەکانی دەربڕینی ناڕەزایی وکاردانەوەی لە سەر: بێکاری، پەراوێزی، جوداسازی نەژادی و نەبوونی بڕوا بە دواڕۆژ کە لە نیوان ئەو گروپانەدا کە لەو گەڕەکە پەنابەر نشینانەدا دەژین.

ڕودانی ئەو جۆرە ئاشوبە و توند و تیژیە، گەرایەکی باش و زەمینەیەکی هەمیشەی لە باری هەیە.
پێم وایە حکومەت بەرپرسی یەکەمە بۆ دۆزینەوەی ڕێگەچارەی گونجاو بۆ چاکسازی ئەو خاڵە لاوازانەی کە دەبنە سەرچاوەی توند و تیژی لەو گەڕەکانە کە ڕێژەی پەنابەری زۆری تیایە. دەسەلاتداران دەبێت پۆلەتکیایەک و ڕێبازێکی گۆنجاو بدۆزنەوە بۆ چارەسەرکردنی جوداسازی نەژادی و بێکاری لەو گەڕەکانەدا کە پرۆسەی ئاوێتە بوونی ڕەوند و پەنابەران لە گەڵ سوێدیەکاندا ئاسان بکات. هەروەها حکومەت بەرپرسە لە تەرخانکردنی بودجەیەک بۆ بەرزکردنەوەی ڕادەی خوێندن و پیشە لە ناو پەنابەراندا کە هەست بکەن بە هەمان پێوەری سوێدی لەبوارەکانی ژیاندا سەیریان دەکرێت.، ئەو هەنگاوە ڕیفۆرمانە پێویستن بۆ گەڕانەوەی گیانی بڕوا بە خۆکردن و هاونیشتمانی بوون لای پەنابەران و ئەو کەسانەی لە دەرەوەی کۆمەڵگە دەژین

سەرچاوەکان

Referenser

Aherne, G, Roman, C & Franzèn, M. (2003). *Det social landskapet.* Heurlins plats1,413 01 Göteborg: Bokförlaget Korpen

Johansson, T. (1999). *Socialpsykolog. Moderna teorier och perspektiv.* Lund: studentlitteratur

Aravena, J A*. Gripna tvingades sitta på polishusets tak.*2006-05-05}[Hämtat den 26 oktober 2006]. http://www.stockholmsfria.nu/modules.php?name=Artikel&id=7104**.**

Giddens, A. (2003). *Sociologi.* Lund: studentlitteratur.

Rapporter om vandalism överdrivna:
http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=34007&a=676497 Polismyndigheten i Västra Götaland. www.polisen.se [2006-10-09 Västra Götaland]. [Uppdaterad den 10 oktober 2006]

Nationalencylopedin, 2006. www.ne.se/jsp/search/article.jsp?_art_id*= 336250&i_sect_id=336250*

Nyheter: Världen. *Över 500 bilar brända i Paris-upplopp*
http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=22584&a=481329&lid=puff_481151&lpos=lasMer
[Hämtad 2006-10-26].